

eeuwse kloostercomplex is geheel hersteld in een staat, waaruit het verhaal van zijn geschiedenis valt af te lezen, zonder te vervallen in de restauratiestijl, waarbij zoveel indicaties omtrent het verleden in het licht worden gebracht, dat het resultaat gelijkenis vertoont met een Röntgen foto. Een knappe en geslaagde restauratie.

Men gelieve zich wel te realiseren - en dat geldt voor al zijn restauratiewerken - Baart de la Faille had het nog veel en veel mooier bedoeld. Maar voor wat hij

aan Utrechts stedschoon heeft bijgedragen zijn wij hem dank verschuldigd.

Ik refereer mij dan ook geheel aan de opmerking van een gezaghebbende stem: Baart de la Faille heeft in anderhalf decennium op Utrecht een stempel gedrukt, dat een paar eeuwen herkenbaar zal blijven.

Wat zal Baart de la Faille van dit artikel zeggen?

(*da capo*)

Th. Haakma Wagenaar

Het onderwijswereldje rond 1900

Uit het leven van een Utrechtse onderwijzer

Het gezin Dekker waarin mijn vader is geboren vestigde zich in Utrecht in 1884. Het was wat toen heette een „net burgermansgezin“, dat een huis huurde in de Oudwijkerveldstraat en wel no. 95. Die straat lag in een heel eenvoudige buurt aan de rand van de stad en liep uit op een landweg met bouwland, boerderijen en de buitenplaats „Oudwijk“, daar waar nu het Wilhelminapark ligt. Juist vóór de landweg begon lag rechts een kwekerij en daartegenover stond een grote plataan met een houten bank eromheen, voor de jongens uit de buurt een ideale plek om te spelen. Die plataan staat er nu nog, met een hek ter bescherming rondom want de boom staat gedeeltelijk op de straat.

Achter het huis was een plaatsje dat werd afgesloten door een hoge muur. Mijn vader klom daar als kleine jongen dikwijls op en hij had dan een weids uitzicht over landerijen met in de verte boomgroepen. De jongen heeft daar tijden lang zitten bedenken wat daar wel achter kon zijn: de wereld was toen voor een kind heel groot en heel geheimzinnig.

De twee jongste kinderen gingen al heel vroeg naar een „bewaarschool“, terwijl de oudere broers „nette“ betrekkingen hadden bij een boekhandel. Geld voor verdere studie was er in een groot gezin als dit niet: de ene broer had lagere school, de andere één jaar van de driejarige H.B.S. aan de Van Asch van Wijckskade.

Mulo of een andere vorm van vervolgonderwijs bestond toen niet en de H.B.S. was erg kostbaar. In een boekhandel leefde je geestelijk op een betrekkelijk hoog niveau, maar financieel bepaald niet. De één verdiende een schrale boterham bij de Kruyff in de Korte Nieuwstraat, de ander bij Reyers - later De Vroede - in de Trans. Maar de kleintjes waren dus onderdak in de bewaarschool, en wel die in de Weistraat, nu Mgr. v.d. Weteringstraat. Dit was een groot gebouw dat zijn licht kreeg door een soort kerkramen, met van onderen matglas. Stichteres van de school was de toen al bejaarde freule De Mey, die vaak met de opengeslagen bijbel in de hand de klasjes rondkwam en de kinderen dan heel vriendelijk toesprak. De kleintjes had-

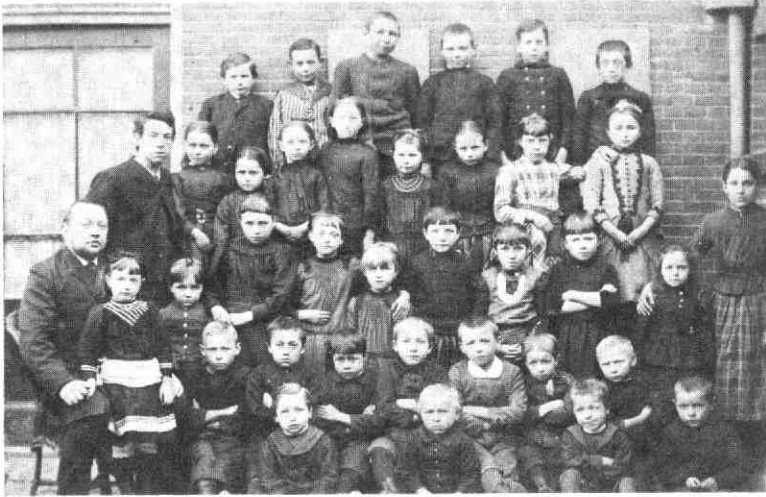
den groot ontzag voor de grijze dame. De leiding van de kleuters was in die tijd toevertrouwd aan een soort „helpsters“, van wie de een wat meer geschikt was als de andere, maar die in het algemeen niet erg handig waren in de omgang met de kinderen en nogal eens hun toevlucht namen tot bepaald harde strafmaatregelen.

De kleintjes maakten daar lange dagen, temeer omdat ze tussen de middag overbleven. Hun broodtrommetje hadden ze bij binnenkomst al in een grote verzamelmist gedeponeerd, zodat ze, als het lunchuur aanbrak, nogal eens werden verblijd met het pakje van een ander. Alles bij elkaar voelden de kinderen zich op de bewaarschool niet erg gelukkig en grootvader stuurde mijn vader op zijn vierde jaar (!) met de oudere broers mee naar de lagere school.

Omdat de „Staatsscholen“, nu de Openbare Scholen, toen niet zo'n goede naam hadden en het gezin bovendien godsdienstig was, gingen de kinderen naar de „betere“ vrije, niet gesubsidieerde Christelijke School in de Bloemstraat, een zijstraat van de Oudwijkerdwarstraat. Na enkele jaren vonden mijn grootouders dat de jongens daar toch niet voldoende leerden. Er werd nu gekozen voor de zogenaamde Franse (standen-) school, die eerst gehuisvest was aan het Oudkerkhof maar later verhuisde naar de Plompatorengracht. Bij het naar school gaan knikkerden de jongens dan wel in de Voorstraat . . .

De school was een achtjarige „opleidingsschool“ met als hoofd de heer Nepveu. De leerlingen werden er voorbereid op de H.B.S., het Gymnasium en de Normaalschool, de voorloper van de latere Kweekschool en de huidige Pedagogische Academie. Het was bepaald een strenge *leerschool* zonder vrije kwartiertjes en met iedere middag anderhalf uur Frans. Maar: er waren nooit aansluitingsmoeilijkheden.

Er heersten in onze moderne ogen zeer on-pedagogische toestanden op zo'n school. Zo hadden alle leerlingen nummers, die werden verstrekt in volgorde van knapheid. Dat was dan tevens de rangorde van de zitplaatsen, zodat de rijen met de intelligente leerlingen duidelijk onderscheiden waren van die met de stom-

De christelijke school in de Bloemstraat, 1889.

merds. Heel dit systeem was gefundeerd op maar één principe, en leidde ook maar tot één centrale gedachte bij de leerlingen: competitie en eerezucht.

Na afloop van die strenge school kwam mijn vader op de Normaalschool op het Janskerkhof onder leiding van de heer L. Gerhardt. Een Normaalschool was geen dagopleiding, omdat de docenten veelal hoofden van scholen waren of leraar aan een H.B.S., die in hun vrije uren de normaal-lessen moesten geven. Het waren dan ook vreemde schooltijden: 's morgens van half acht tot half negen en 's avonds van half zes tot half negen, en daarbij nog de woensdagmiddag. De eerste twee jaren maakte je dan overdag je huiswerk, maar het derde jaar werd je tegelijkertijd kwekeling. Dat betekende dat je op de gewone tijden de Normaalschool bleef volgen, en overdag je „leer”school had. De dag begon dan om half acht met de eerste lessen van de Normaalschool, waarna de leerschool van negen tot

twaalf en van twee tot half vijf met tenslotte de drie uur Normaalschool die om half negen eindigden. Tussen de ene school en de andere was een loopafstand van een half uur: fietsen bestonden amper en het openbaar vervoer was te duur. Als je dan om negen uur 's avonds thuis kwam stond daar de opgewarmde hap op je te wachten, en daarna kon je aan je huiswerk.

Mijn vader had als leerschool de school van de heer Troll in de Poortstraat, met 500 leerlingen en 12 leerkrachten. Als „kwekeling” verdiende hij zowat acht gulden per maand, maar daar moest dan ook voor gewerkt worden. Voor die jongen van vijftien jaar waren de dagelijkse werkzaamheden: het luiden van de bel, toezicht houden op het ordelijk naar binnen gaan en correctie-werk. Alle collega's mochten hun schriften aan zo'n kwekeling geven, wat stapels werk betekende. Verder moest hij de gaslampen nalopen, de ka-

Het personeel van de school van Troll in de Poortstraat (1899). Uiterst rechts de kwekeling Dekker, over wie dit verhaal gaat. Zijn er onder onze lezers die nog meer personen kunnen identificeren?

chels aanmaken, het beheer voeren over de leer-
delen en de administratie verrichten van het hoofd. De
collega-onderwijzers lieten hem hele borden vol
schrijven, en al gauw moest de kwekeling invallen als
er zieken waren. Toen mijn vader zestien was stond hij
soms voor een klas met veertig leerlingen van dertien
à veertien jaar.

De normaallessen waren vaak heel interessant, vooral
die van de directeur, de heer Gerhardt. Daar werd
allerminst de discussie over allerlei brandend actuele
problemen uit de weg gegaan. Het alcohol-vraagstuk
bij voorbeeld was een verplicht onderdeel van de op-
leiding. Het gevolg daarvan was dat nogal wat van
deze jonge mensen geheelonthouder werden om hun
bijdrage te leveren aan de strijd tegen het toen veel-
vuldig voorkomende drankmisbruik. Verder was na-
tuurlijk de literaire beweging van de Tachtigers een
veel besproken onderwerp. Opstellen van zo'n twintig
of dertig pagina's waren geen zeldzaamheid, werk-
stukken die stuk voor stuk serieus werden gecor-
rigeerd en besproken. De ouderen hadden er nogal
wat bezwaar tegen dat de kwekelingen dweepten met

de ideeën van b.v. Van Eeden of andere tachtigers. Op
politiek gebied waren er, ook met de directeur, felle
debatten. Het was de tijd van Troelstra, Schaeppman
en Kuyper, en studenten die er een min of meer socia-
listische overtuiging op na hielden hadden het niet
makkelijk, ook niet bij sollicitaties. Iemand met een
„rode“ instelling liep gemakkelijk een baan mis.

Als dan tenslotte het staatsexamen was afgelegd -
schoolexamens bestonden toen nog niet - moest de
kwekeling gaan solliciteren, en hoe!

Hij moest een officieel request schrijven „op zegel“, en
daarmee gewapend ging hij dan naar het hoofd van de
betreffende school. Soms was dat in die dagen een
heer van 75. Mijn vader solliciteerde in Maarssen en
bezocht na het „Hoofd der School“ ook nog de burge-
meester en de wethouder van onderwijs. Zulke dingen
werden in die tijd hoog op prijs gesteld.

Door zijn benoeming daar kwam een voorlopig eind
aan zijn Utrechtse tijd, en daarmee ook aan deze
Utrechtse onderwijs-herinneringen.

Mevr. M. Andringa-Dekker

De gemeente Maarssen en Endelhoven

In het Maandblad Oud-Utrecht 48 (1975), oktober
pag. 71 vinden we medegedeeld dat het bestuur van de
Vereniging Oud-Utrecht op 18 juli van het monu-
mentenjaar 1975 de gemeente Maarssen een brief
stuurde naar aanleiding van de afwijzing van een voor-
stel van B & W om f 25.000,- ter beschikking te stel-
len voor een restauratieplan voor het huis Endelhoven.
In deze brief werd er voor gepleit om de mogelijkheden
voor een restauratie alsnog te overwegen, omdat
dit huis een karakteristieke fase uit de ontwikkeling
van het landhuis aan de Vecht weergeeft.

In het Maandblad Oud-Utrecht 50 (1977), augustus
pag. 85 kwam de voorzitter van onze vereniging nog
eens openbaar terug op deze brief en het schandelijke
gedrag dat burgemeester, wethouders en raad ten
aanziën van het huis Endelhoven aan de dag legden: 2
juni 1977 was het huis van ellende ingestort. De bij-
geplaatste foto liet aan duidelijkheid niets te wensen
over

Thans kunnen wij de leden van onze vereniging het
hoogst heugelijke feit kond doen, dat het het Maarssen-
se college van burgemeester en wethouders heeft be-
haagd antwoord te zenden op onze brief van 18 juli
1975. Vanwege de bijzondere inhoud van dit schrijven
heeft de redactie van het maandblad er geen enkele
moeite mee voor dit geschrift extra ruimte in te rui-
men en het integraal voor de leden van de vereniging
af te drukken.

Hier past slechts opperste verbazing.

redactie

GEMEENTE MAARSSSEN

Aan de Vereniging "Oud Utrecht"
p/a Alexander Numankade 201
U t r e c h t .

Uw brief van: 18 juli 1975
Uw kenmerk :

Afdeling : 5/W - HV/TLZ
Nummer : 2720/75
Bijlagen :

Maarssen, 3 oktober 1978.

000 1572

Onderwerp : pand Endelhoven.

Naar aanleiding van uw bovvermelde brief, waarin u ons attendeert op
de waarde die het pand Endelhoven voor de Vechtstreek zou hebben, delen
wij u mede dat het pand Endelhoven van de monumentenlijst is afgevoerd,
nadat de sloopvergunning voor het pand was ontvangen.

Het pand Endelhoven is inmiddels gesloopt, gelat op de zeer slechte
en gevaarlijke staat waarin het pand destijds verkeerde.
De grond is in het beplantingsplan voor het park Endelhoven opgenomen.

Wij betreuren het dat ons antwoord zo lang op zich heeft laten wachten.

Burgemeester en wethouders van Maarssen,
De secretaris, De burgemeester,
(Van den Bos) (Maverijn)